

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH
2018, tom 52, s. 177–187
<https://doi.org/10.7163/SOW.52.13>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptgeo.org.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

Zorganizowanie producentów owoców i warzyw po 2004 roku. Stan i perspektywy

Self-organization of fruit and vegetable producers after 2004. Overview and prospects

Anna Matuszczak¹ • Maryla Bieniek-Majka²

¹Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
anna.matuszczak@ue.poznan.pl

²Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy
Instytut Nauk Ekonomicznych
ul. Toruńska 55–57, 85-023 Bydgoszcz
maryl.b@wp.pl

Zarys treści: Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja stanu zorganizowania producentów owoców i warzyw oraz determinant tego procesu w ujęciu dynamicznym, tj. po akcesji Polski do Unii Europejskiej (2004–2017). Zmiana zachowań konsumentów i konieczność dostosowania oferty adekwatnej do coraz to wyższych wymagań rynku spowodowała konieczność podjęcia działań zwiększających konkurencyjność ogrodników. Jednym z nich jest integracja producentów. Autorki przedstawiły zmiany stanu zorganizowania producentów owoców i warzyw w Polsce w latach 2004–2017. Zauważyły, że przez polskich ogrodników preferowany jest południowoeuropejski model zorganizowania rynku polegający na istnieniu wielu małych grup/organizacji producenckich. W Polsce po 2012 r. liczba grup/organizacji producentów owoców i warzyw oraz liczba zrzeszonych w nich członków zmniejszyła się. Producenci owoców i warzyw, zawiązując grupę, najczęściej wskazywali neutralną możliwość wyboru kategorii produktów włączając do swojej oferty zarówno owoce, jak i warzywa. Zauważono, że grupy, które zostały zlikwidowane, były najczęściej homogeniczne – oferowały albo owoce, albo warzywa. Zwrócono uwagę na wzrost popularności integracji wśród producentów grzybów (pieczarek), które są jednym z ważniejszych produktów eksportowych. Mimo zmniejszania się liczby organizacji producentów te pozostające na rynku charakteryzują się stosunkowo stabilną siłą rynkową. Zmiany w liczebności organizacji producentów były większe niż zmiany w udziale w rynku.

Słowa kluczowe: integracja pozioma, rynek owoców i warzyw, grupy i organizacje producentów owoców i warzyw.

Wprowadzenie

Rynek owoców i warzyw w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej zaczął się dynamicznie rozwijać. Na przestrzeni tych lat wzrastała podaż owoców i warzyw przy zmniejszającym się popycie wewnętrznym. Rosło znaczenie polskiego ogrodnictwa na arenie międzynarodowej, mające swoje odzwierciedlenie w bilansie handlowym (Bieniek-Majka 2015). Niewątpliwie znaczenie miało objęcie polskich ogrodników mechanizmami wsparcia Wspólnej

Polityki Rolnej. Jednym z nich był program mający na celu promocję idei zorganizowania rynku owoców i warzyw. W Polsce procedury związane z zawiązywaniem i funkcjonowaniem grup i organizacji producentów owoców i warzyw zostały uregulowane w ustawie z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw oraz rynku chmielu (Dz. U. z 2016 r., poz. 58 z późn. zm.). Proces organizacji tego rynku był celem zainteresowań badaczy. Ocenę stanu zorganizowania przedstawili: K. Krzyżanowska (2011), W. Sobczak i in. (2013) i Ł. Kopiński i E. Czernyszewicz (2014). Dotychczas opublikowane badania Autorek¹ kończyły obserwacje procesu integracji na rynku owoców i warzyw także w 2014 r. Celem niniejszego artykułu jest zatem identyfikacja stanu zorganizowania producentów owoców i warzyw oraz determinant tego procesu w ujęciu dynamicznym, tj. po akcesji Polski do Unii Europejskiej (2004–2017). Na podstawie literatury przedmiotu oraz informacji uzyskanych z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa pozyskano dane dotyczące grup i organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce generalnie w latach 2004–2017, choć czasami okres ten jest krótszy, w zależności od dostępności danych. Do obliczeń posłużyły metody statystyczne: analizy dynamiki oraz struktury, a także analizy regresji i trendu. Wyniki zaprezentowano w tabelach i na rycinach.

Dodać należy, że przedmiot badań osadzony jest w teoriach konkurencyjności. Współcześnie, w erze globalizacji konkurencyjność staje się jednym z najważniejszych wyznaczników funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku, a zarazem determinuje ich rozwój i perspektywę istnienia. Konkurowanie między przedsiębiorstwami staje się immamentną cechą gospodarki rynkowej (Walczak 2010). Z konkurencyjnością ściśle wiąże się pojęcie przewag konkurencyjnych (Mroczek 2013). Grupy i organizacje producentów owoców i warzyw, wykorzystując uwarunkowania zewnętrzne tkwiące w otoczeniu, a wynikające z przepisów dotyczących wspólnej organizacji rynku,² mogły inwestować, rozwijać się oraz osiągać korzyści umożliwiające budowanie przewag konkurencyjnych, które to wpływały na uzyskaną pozycję konkurencyjną, funkcjonowanie i rozwój.

Zmiany wybranych czynników determinujących rynek owoców i warzyw w Polsce po 2004 roku

W badanym horyzoncie czasowym na decyzje producentów owoców i warzyw w Polsce miało wpływ wiele czynników. Akcesja Polski do Unii Europejskiej to nie tylko korzyści wypływające z możliwości skorzystania ze Wspólnej Polityki Rolnej czy możliwości swobodnego przepływu produktów, to także konieczność dostosowania standardów produkcji do tych wymaganych przez coraz bardziej świadomych i wymagających klientów, czy zwrócenie większej uwagi na konkurencyjność oferty (Camanzi i in. 2009; Chlebicka 2013; Dacko i Płonka 2011; Paszko i Pawlak 2014). Tempo i kierunek zmian zachowania uczestników rynku w latach 2004–2016 przedstawiono w tabeli 1.

¹ Zobacz więcej na przykład w: Bieniek-Majka M, Matuszczak A., 2017, *Integracja pozioma na rynku owoców i warzyw na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego*, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku) (Dz. U. L 299 z 16.11.2007, str. 1. z późn. zm.)

Tabela 1. Średnioroczne tempo zmian wybranych czynników na rynku owoców i warzyw³ w latach 2004–2016

Powierzchnia uprawy warzyw (tys ha)	-0,0142
Powierzchnia uprawy owoców (tys ha)	-0,0005
Zbiory warzyw (tys. ton)	0,0003
Zbiory owoców (tys. ton)	0,0233
Przeciętne roczne spożycie warzyw i ich przetworów w gospodarstwach domowych (kg na osobę)	-0,0057
Przeciętne roczne spożycie owoców i ich przetworów w gospodarstwach domowych (kg na osobę)	-0,0053
Wartość eksportu warzyw (mln euro)	0,0821
Wartość eksportu owoców (mln euro)	0,0786

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie tych informacji widzimy, że w badanym okresie producenci owoców i warzyw średniorocznie zmniejszali areal ziemi przeznaczony przede wszystkim pod uprawę warzyw (areal przeznaczony pod uprawę owoców zmniejszał się w bardzo nieznacznym stopniu). Mimo zmian w areale przeznaczonym na uprawę wielkość zbiorów średnio wzrastała przeciętnie o 2,3% rocznie w przypadku owoców i nieznacznie w przypadku warzyw. Biorąc pod uwagę fakt, że spożycie zarówno owoców, jak i warzyw zmniejszało się średnio o 0,5% rocznie, to nie dziwi wzrost znaczenia otwartego rynku i możliwości eksportu owoców i warzyw. Wzrost wartości eksportu (średniorocznie o ok. 8%) podkreślał walory produktów polskiego ogrodnictwa.

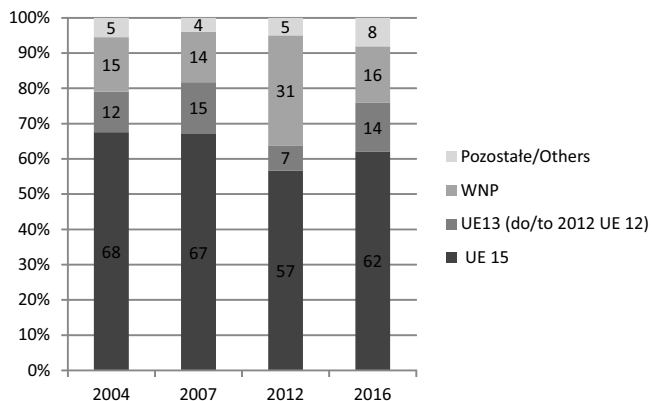
Zachęcające możliwości wynikające ze sprzedaży produktów ogrodnictwa, szczególnie poza granicami naszego kraju, powodowały, że coraz śmielej producenci poszukiwali rynków zbytu na swoje produkty. Niewątpliwie największym odbiorcą były kraje Unii Europejskiej, ale rosło znaczenie krajów WNP, do których eksportowano ok. 30% polskich owoców i warzyw w 2012 r. (por. ryc. 1 i 2).

Niestety w sierpniu 2014 r. wprowadzone ze względów politycznych przez Rosję embargo spowodowało znaczne ograniczenie eksportu do krajów WNP. Długotrwałe zamknięcie rynku spowodowało z jednej strony przesunięcia towarowe do odbiorców z innych krajów, ale z drugiej ogólne zmniejszenie popytu na produkty polskiego ogrodnictwa. Taka sytuacja niewątpliwie znalazła swoje odzwierciedlenie w decyzjach podejmowanych przez producentów.

Zmiany liczebności grup i organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce w latach 2004–2017

Po 2004 r. zmiany na rynku owoców i warzyw były także pochodną rozpoczęcia procesu organizacji rynku stymulowanego poprzez agendy Unii Europejskiej. Od akcesji Polski do Unii Europejskiej i aneksji uregulowań prawnych przepisy regulujące funkcjonowanie

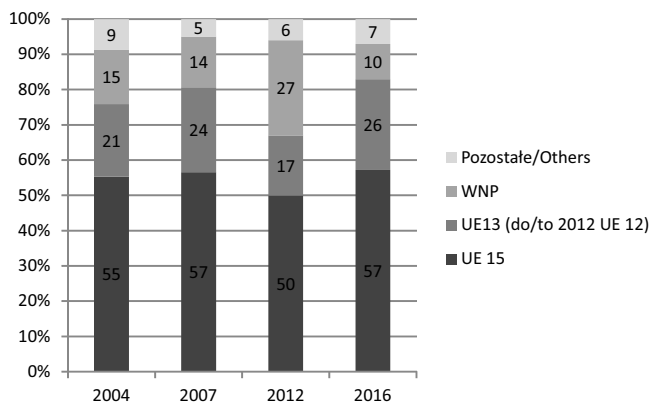
³ Powierzchnia upraw po integracji z UE wzrosła najsilniej w przypadku owoców jagodowych (w porównaniu z 2004 r. o blisko ¼), zmalała nieco (o 7 pkt.%) w przypadku owoców z drzew i orzechów, przy czym jej sumaryczny poziom niemal nie uległ zmianie (102%). Jednocześnie odnotowano względnie wysoki przyrost zbiorów owoców, zarówno z drzew, jak i orzechów a także owoców jagodowych. Natomiast całkowita powierzchnia upraw warzyw zmniejszyła się o 17 pkt.%(najsilniejszy spadek powierzchni warzyw gruntowych, przy wzroście arealu upraw pieczarek), przy jednoczesnym silnym wzroście zbiorów warzyw spod osłon (o 44%) i pieczarek (o 53%).

Ryc. 1. Struktura eksportu owoców według kierunków geograficznych w wybranych latach 2004, 2007, 2012 i 2016

Structure of fruit export by destination in selected years 2004, 2007, 2012 and 2016

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie/own elaboration based on: *Analizy Rynkowe. Rynek Owoców i Warzyw....* (2014, 2017), podobnie ryc. 2.

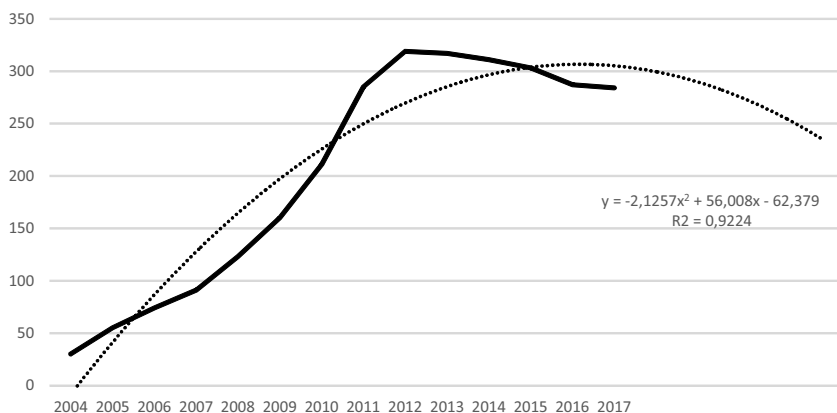

Ryc. 2. Struktura eksportu warzyw według kierunków geograficznych w wybranych latach 2004, 2007, 2012 i 2016

Structure of vegetable export by destination in selected years 2004, 2007, 2012 and 2016

grup i organizacji owoców i warzyw były przekształcane wielokrotnie. Największy wpływ na proces integracji producentów owoców i warzyw w Polsce miały przepisy dotyczące wsparcia dla sektora w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. W 2007 r. na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 zaoferowano chcącym zintegrować się producentom środki na założenie i pokrycie kwalifikowanych kosztów inwestycji w wysokości 75% poniesionych kosztów (50% z budżetu unijnego i 25% z budżetu krajowego).

Ten swoisty strumień pieniężny finansujący inwestycje w sektorze owoców i warzyw został diametralnie zmniejszony na mocy rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 r. Powiązanie zmian legislacyjnych z liczbą funkcjonujących grup i organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce możemy zauważyć na rycinie 3 – dynamiczny wzrost liczby zintegrowanych producentów po 2007 r. i zmniejsz-

Ryc. 3. Liczba grup i organizacji producentów w latach 2004–2017 wraz z prognozą na kolejne pięć lat na podstawie trendu

Number of producer groups and organizations in 2004–2017 and the forecast for the next five years based on the observed trend

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie danych z/own elaboration based on the ARiMR and MRiRW data.

szanie się jej od 2012 r. Zanotowany spadek zainteresowania powoływaniem do życia nowych grup producentów może się nadal utrzymywać. Jeżeli nie zmienią się uwarunkowania rynkowe, to prognozując na podstawie wyznaczonego trendu, w najbliższym czasie możemy spodziewać się dalszego zmniejszania liczby grup i organizacji producentów.

Na podstawie literatury przedmiotu (Krzyżanowska 2011; Kopiński i Czernyszewicz 2014) oraz rejestru wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń prowadzonego przez ARiMR w tabeli 2 przedstawiono kształtowanie się liczby zawiązanych grup i organizacji producentów w wybranych latach dla poszczególnych województw w Polsce.

W pierwszym roku częściej powoływane były grupy i organizacje producentów owoców i warzyw w województwie lubelskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. Dopiero później ogrodnicy z Mazowsza zostali liderami procesu integracji i zawiązali 30% wszystkich organizacji w Polsce (por. tab. 3).

Mimo wzrostu zainteresowania integracją producentów w województwie łódzkim, świętokrzyskim, małopolskim i dolnośląskim to zdecydowanie więcej grup i organizacji zostało założonych przez ogrodników z Wielkopolski, Lubelszczyzny i województwa kujawsko-pomorskiego. Wynika to z kultury rolnej na tym obszarze. Na terenie województwa mazowieckiego najwięcej w Polsce jest sadów owocowych, Lubelszczyzna dominuje w uprawie krzewów owocowych, a ziemie w województwie kujawsko-pomorskim i wielkopolskim przeznaczone są na uprawę warzyw (Bieniek-Majka i Matuszczak 2017). Obserwowany w badanym okresie wzrost liczby powołanych do życia grup i organizacji niestety nie jest proporcjonalny do wzrostu liczby członków w nich zrzeszonych. Potwierdza to rozdrobnienie i powoływanie do życia małolicznych grup i organizacji (niemalże 40% z nich zostało zawiązanych przez 5 lub 6 członków).

Tabela 2. Liczba grup i organizacji producentów owoców i warzyw według województw w wybranych latach 2004, 2007, 2014 i 2017

Województwo	Liczba grup i organizacji producentów			
	2004	2011	2014	2017
Mazowieckie	2	62	95	86
Wielkopolskie	8	35	46	46
Kujawsko-pomorskie	8	34	43	39
Lubelskie	9	25	34	29
Małopolskie	0	12	12	11
Łódzkie	1	15	20	18
Świętokrzyskie	0	9	16	14
Lubuskie	1	6	6	5
Pomorskie	0	6	11	7
Opolskie	0	4	6	5
Podlaskie	0	3	3	1
Podkarpackie	0	3	6	6
Dolnośląskie	0	2	11	10
Warmińsko-mazurskie	1	2	2	2
Śląskie	0	2	5	4
Zachodniopomorskie	0	1	2	1
Razem	30	221	318	284

2011 – stan na 16.02.2011, 2014– stan na 05.05.2014, 2017 – stan na 02.01.2018.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Krzyżanowska (2011), Ł. Kopiński i E. Czernyszewicz (2014) oraz Rejestru wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń ARiMR.

Model rozwoju grup i organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce po integracji z UE

Należy nadmienić, iż o stopniu zorganizowania rynku nie świadczy tylko liczba powołanych do życia grup i organizacji producentów. W UE-15 zarysował się dualny model rozwoju grup i producentów, tj. północny, odnoszący się do krajów północnej Europy (Holandia, Niemcy, Belgia, Szwecja Wielka Brytania) charakteryzujący się ograniczoną liczbą organizacji producentów, ale dużą wartością ekonomiczną oraz południowy, który cechuje się dużą liczbą organizacji o małej wartości ekonomicznej (Copa Cogeca i in. 2016). Istniejący stan zorganizowania rynku owoców i warzyw w Polsce jest bliższy modelowi, który możemy zauważyć w Europie Południowej. Potwierdzeniem funkcjonowania takiego modelu jest to, że na obszarze Małopolski, województwa lubuskiego i podlaskiego zanotowaliśmy zmniejszenie się liczby zarejestrowanych grup i organizacji producentów owoców i warzyw w 2017 r. w porównaniu z 2011 r. Natomiast przy wzroście liczby grup i organizacji zmniejszyła się liczebność zrzeszonych w nich członków na terenie województwa wielkopolskiego, małopolskiego, łódzkiego i lubuskiego. Dodatkową przesłanką świadczącą

Tabela 3. Liczba członków zrzeszonych w grupach i organizacjach producentów owoców i warzyw w wybranych latach 2004, 2011 i 2017

Województwo	Liczba członków			Zmiana liczby członków
	2004	2011	2017	2017/2011
Mazowieckie	Bd	1077	1984	184
Wielkopolskie	Bd	901	760	84
Kujawsko-pomorskie	Bd	592	592	100
Lubelskie	Bd	877	1380	157
Małopolskie	Bd	801	445	56
Łódzkie	Bd	652	419	64
Świętokrzyskie	Bd	264	638	242
Lubuskie	Bd	62	48	77
Pomorskie	Bd	51	83	163
Opolskie	Bd	20	28	140
Podlaskie	Bd	10	6	60
Podkarpackie	Bd	94	135	144
Dolnośląskie	Bd	6	58	967
Warmińsko-mazurski	Bd	10	10	100
Śląskie	Bd	10	23	230
Zachodniopomorskie	Bd	5	5	100
Razem	1155	5432	6614	2868

2011 – stan na 16.02.2011, 2017 – stan na 02.01.2018.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Sobczak i in. (2013), K. Krzyżanowska (2011) oraz *Rejestru wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń ARiMR*.

o rozdrobnieniu jest zmniejszenie się liczby funkcjonujących zrzeszeń i stowarzyszeń, które najczęściej skupiały dużą liczbę członków (tab.4).

Tabela 5 przedstawia kategorie produktów, które zostały wybrane przez polskich ogrodników zawiązujących grupę producentów. Większość z nich zdecydowała neutralnie,

Tabela 4. Grupy i organizacje producentów owoców i warzyw według form prawnych w wybranych latach 2011, 2014 i 2017

Forma prawna	Liczba grup i organizacji producentów		
	2011	2014	2017
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	168	267	234
Spółdzielnia	23	24	23
Zrzeszenie	23	20	21
Stowarzyszenie	7	7	6
Razem	221	318	284

2011 – stan na 16.02.2011, 2014- stan na 05.05.2014, 2017 – stan na 02.01.2018.

Źródło: jak w tabeli 2.

Tabela 5. Grupy i organizacje producentów owoców i warzyw według kategorii produktów w wybranych latach 2011, 2014 i 2017

Kategoria produktu	Liczba grup i organizacji producentów		
	2011	2014	2017
Grzyby	15	22	22
Zioła kulinarne	2	3	3
Owoce	45	83	68
Warzywa	50	93	65
Owoce i warzywa	109	117	126
Razem	221	318	284

2011 – stan na 16. 02. 2011, 2014- stan na 05. 05. 2014, 2017 – stan na 02. 01. 2018.

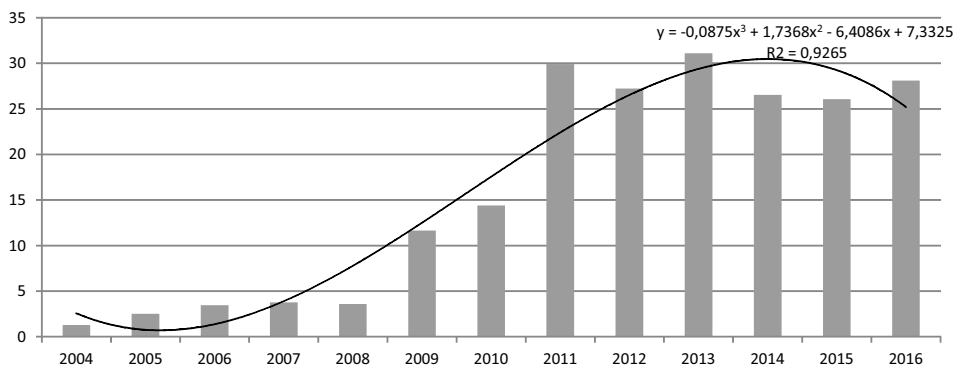
Źródło: jak w tabeli 2.

wybierając zarówno kategorię owoców jak i warzyw, co dało im możliwość elastycznego zarządzania strukturą produkcji. Należy zwrócić uwagę, że po akcesji Polski do UE wzrosła liczba grup/organizacji, która została zawiązana w kategorii grzybów. Producenci uprawiają przede wszystkim pieczarki, które stały się polskim flagowym produktem eksportowym. B. Nosecka, ekspertka IERiGŻ w jednym z wywiadów podkreślała, że polscy producenci pieczarek wyprzedzili Holandię i zostali największym ich producentem w UE, jednocześnie stając się najpoważniejszym eksporterem, gdyż ok. 35% wszystkich pieczarek na świecie pochodzi z Polski.⁴ Odnotowano, że w największym stopniu zmniejszenie się liczby grup/organizacji w 2017 r. w stosunku do 2014, dotyczyło tych jednostek, które zdecydowały o homogeniczności swojej oferty.

Mimo iż od 2012 r. liczebność grup i organizacji producentów owoców i warzyw zmniejszyła się o ok. 11% (ryc. 3), to nie zauważono odzwierciedlenia aż tak dużego spadku w ich udziale w rynku. W 2013 r. udział grup i organizacji producentów w wartości sprzedaży owoców i warzyw sięgał nieco ponad 30%, w kolejnych latach wahał się na poziomie 26–28% (ryc. 4). Natomiast należy zauważyć, że udział w wartości sprzedaży grup i organizacji producentów owoców i warzyw w rynku w latach 2009–2010 był niemal dwukrotnie niższy. Wzrostu wartości nie można przypisać zmianom cen, gdyż w tym okresie nie podlegały one takim wahaniom (Czyżewski i Czakowski 2016).

Możliwość uzyskiwania wysokich przychodów, przy zmniejszonym zaangażowaniu czynników produkcji, świadczy o wysokiej jakości oferowanych produktów. Niewątpliwie jest to skutek doinwestowania sektora i zwiększenia możliwości oferowania produktów przez grupy i organizacje bezpośrednio do wymagających odbiorców, jakim niewątpliwie stały się ewoluujące na rynku sieci handlowe. Za ich pośrednictwem organizacje producentów wprowadzają na rynek ok. 20–30% swojej produkcji (Bieniek-Majka 2016). Można zatem stwierdzić, że tempo zmniejszania się liczby grup/organizacji producentów owoców i warzyw było większe niż spadek udziału zintegrowanych producentów owoców i warzyw w rynku. Wydaje się, że model funkcjonowania grup i organizacji producentów owoców i warzyw podlega wyraźnej ewolucji. Być może poprzez adaptację idei organizacji rynku z Europy Północnej można dzięki dalszemu łączeniu rozbudowywać istniejące organizacje

⁴ Polska największym eksporterem pieczarek na świecie – www.portalspozywczy.pl – data dostępu 10.04.2018

Ryc. 4. Udział grup i organizacji producentów w wartości sprzedaży owoców i warzyw w latach 2004–2016
Share of producer groups and organizations in the value of fruit and vegetable sales in 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie/own elaboration based on: W. Sobczak i in. (2013) oraz danych uzyskanych z MRiRW i ARiMR.

tak, aby skupiały więcej uczestników rynku, a tym samym stawały się silniejsze i bardziej konkurencyjne na arenie europejskiej.

Podsumowanie

Lata 2004–2017 to okres wielu zmian na rynku owoców i warzyw. Akcesja Polski do Unii Europejskiej i możliwości, jakie oferowały mechanizmy wsparcia dla sektora w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, rozpoczęły proces konsolidacji producentów. W związku ze skierowaniem do sektora strumienia pieniężnego przeznaczonego przede wszystkim na inwestycje polscy ogrodnicy zwiększyli swoją siłę rynkową, zmodernizowali swoje gospodarstwa i wybudowali infrastrukturę przechowalniczą (Bieniek-Majka i Matuszczak 2017). Zakończenie programu wsparcia spowodowało zaniechanie dalszego rozwoju procesu integracji wśród producentów owoców i warzyw. Cel artykułu wydaje się być zrealizowany – badania wykazały, że liczba zawiązanych grup na przestrzeni badanego okresu wzrosła do ponad 300 organizacji, po czym zaczęła systematycznie zmniejszać się. Zauważono także spadek liczby członków grup/organizacji producentów owoców i warzyw, co mogło być związane z rozwiązaniem stowarzyszenia i zrzeszenia, czyli najbardziej licznych organizacji. Najczęściej polska grupa/organizacja producentów składa się z 5–6 członków i jest prowadzona w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Zauważony spadek ich liczby najczęściej dotyczył tych charakteryzujących się homogenicznością swojej oferty. Należy zaznaczyć, że wzrosła liczba grup/organizacji oferujących grzyby. Pozostające na rynku organizacje charakteryzują się stosunkowo stabilną siłą rynkową. Pomimo zmniejszenia czynników produkcji ich udział w rynku jest relatywnie trwały i kształtuje się na poziomie 26–28%.

Konkludując, należy stwierdzić, że program wspierający podejmowanie działań integracyjnych wśród ogrodników poprzez swoją wielkość inspirował ich do zawiązywania grup i organizacji producentów owoców i warzyw. Jednakże, obserwując trwałość tych podmiotów na rynku, należy stwierdzić, że był on zbyt krótki. Rolnictwo, a szczególnie

ogrodnictwo, jest bardzo silnie narażone na działanie czynników agrometeorologicznych, dlatego też powinno być ono objęte interwencjonizmem długookresowym, pozwalającym na niwelowanie wahań wynikających z czynników niezależnych od ogrodników. Należałoby zasugerować dalsze wsparcie (rozłożone w czasie), aby stworzyć warunki do dalszego zorganizowania rynku owoców i warzyw, gdyż jego poziom w porównaniu z wysoko zorganizowanymi rynkami w krajach Europy Północnej (np. Dania, Holandia) jest niewystarczający, co powoduje obniżenie konkurencyjności polskich ogrodników na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

Analizy Rynkowe. Rynek Owoców i Warzyw. Stan i perspektywy, 2014, 44, IERiGŻ.

Analizy Rynkowe. Rynek Owoców i Warzyw. Stan i perspektywy, 2017, 51, IERiGŻ.

Bieniek-Majka M., Matuszczak A., 2017, *Integracja pozioma na rynku owoców i warzyw na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego*, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz.

Bieniek-Majka M., 2015, *Zamiany na rynku owoców i warzyw w Polsce po akcesji Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 857, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych Zarządzania, 41, 2, s. 109–119.

Camanzi L., Malorgio G., Azcarate T.G., 2009, *The Role of Producer Organizations in Supply Concentration and Marketing: A Comparison between European Countries in the Fruit and Vegetable Sector*, Journal of Food Products Marketing 17, 2–3, s. 327–354. DOI: 10.1080/10454446.2011.548706

Chlebicka A., 2013, *Diagnoza rozwoju i perspektywy wsparcia grup producenckich w Polsce*, Economic and Regional Studies, 6, 4, s.31–26.

Copa Cogeca, Fruit and Vegetable Producer Organisations in the EU: Overview and Prospects, file:///C:/Users/OPUS/Downloads/FRUIT%20AND%20VEGETABLE%20PRODUCER%20ORGANISATIONS%20IN%20THE%20EU_%20%20OVERVIEW%20AND%20PROSPECTS%20%20(1).pdf

Czyżewski A., Czakowski D., 2016, *Selected economic relationships on the fruit and vegetable market in Poland (1994–2013)*, Journal of Agribusiness and Rural Development, 4 (42), s. 511–519.

Dacko M., Płonka A., 2011, *Grupy producentów – szansa na zwiększenie konkurencyjności rozproszonego rolnictwa*, Wieś i Doradztwo, 1–2/65–66, s. 5–12.

Kopiński Ł., Czernyszewicz E., 2014, *Grupy o organizacje producentów w ogrodnictwie w Polsce w latach 2004–2014*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, 24, (4), s. 51–60

Krzyżanowska K., 2011, *Stan zorganizowania rolników w grupy producentów owoców i warzyw w Polsce*, Roczniki Naukowe SERiA, 13, 2, s. 256–260.

Mroczek R., 2013, *Wzrost produktywności i efektywności głównym wyzwaniem przedsiębiorstw przemysłu spożywczego*, Materiały z referatu wygłoszonego w Jachrance 09–11.12.2013, IERiGŻ–PIB, Warszawa.

Paszko D., Pawlak J., 2014, *Rentowność ogrodniczych grup producentów elementem kształtowania przewagi konkurencyjnej*, Roczniki Naukowe SERiA, 14, 2, s. 206–210.

Rejestr wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń ARiMR.-www.armir.gov.pl – data dostępu 04.05.2018

Sobczak W., Jabłońska L., Olewnicki D., 2013, *Stopień zorganizowania producentów owoców i warzyw w Polsce*, Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego, 13 (28), 1, s. 119–127.

Walczak W., 2010, *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw, e-mentor*, 5/37, s. 5–12.

Zielińska-Szczepkowska J., Kisiel R., 2016, *Zrzeszanie się producentów rolnych jako przykład współdziałania w sektorze rolnictwa – doświadczenia wybranych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, *Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego*, 16 (31), 2, s. 372–386.

Strony internetowe

www.portalspozywczy.pl, *Polska największym eksporterem pieczarek na świecie* (data dostępu 10.04.2018).

Summary

The aim of this article was to present changes on the domestic fruit and vegetable market, which were observed after Poland's accession to the European Union. The change in consumer behaviour and the need to adapt the offer to the increasing market requirements caused the need to take measures enhancing the competitiveness of horticulturists. One of them is the integration of producers. The authors presented changes in the organization of fruit and vegetable producers in Poland in 2004–2017. It was noticed that the Polish horticulturists prefer the southern European model of market organization, consisting in the existence of many small producer groups/organizations. In Poland after 2012, the number of fruit and vegetable producer groups/organizations and the number of members associated in them decreased. Fruit and vegetable producers by establishing the group most often indicated a neutral possibility of selecting the product category, including both fruits and vegetables in their offer. It was noticed that the groups that were liquidated were mostly homogeneous – they offered either fruits or vegetables. Attention is paid to the increase in of integration among mushroom producers. Mushrooms became one of the most important export products. Despite the shrinking number of producer organizations, those remaining on the market are characterized by a relatively stable market power. Changes in the number of producer organizations were larger than changes in the market share.

Key words: horizontal integration, fruit and vegetable market, fruit and vegetable producer organizations.